

Αναρχικός κομμουνισμός και ελευθεριακός κομμουνισμός

Gruppo Comunista Anarchico di Firenze

(...) Έχουμε δει ότι η αναρχική κομμουνιστική τάση κατάγεται κατευθείαν από την μπακουινική τάση υπέρ της οργάνωσης και την κομμουνιστική σκέψη και ότι έπρεπε να αντιτάσσεται συνεχώς στις αντι-οργανωτικές θεωρίες που εμφανίστηκαν περιοδικά στην ιστορία του αναρχισμού (καθώς και της σοσιαλδημοκρατίας).

Ωστόσο, η “οργανωτική” τάση του αναρχισμού (για χάρη απλοποίησης θα χρησιμοποιήσουμε αυτό το όνομα για να περιγράψουμε ό,τι ιστορικά έχει αντιπαχθεί στην “αντι-οργανωτική” τάση του αναρχικού κινήματος - δηλαδή τους αναρχοκομμουνιστές ως αντιτιθέμενους στους μηδενιστές, τους σπιρνερικούς ατομικιστές κ.ά.) έχει, επίσης, συμπεριλάβει και μια άλλη τάση μαζί με την αναρχική κομμουνιστική, την ελευθεριακή κομμουνιστική τάση.

Ο όρος αυτός έχει χρησιμοποιηθεί συνεχώς ως συνώνυμος του αναρχικού κομμουνισμού, διαφέροντας ελάχιστα από τον δεύτερο όσον αφορά ιστορικούς ορισμούς καθώς και ορισμούς στρατηγικής. Άλλες φορές, ωστόσο, έχει χρησιμοποιηθεί για να περιγράψει τη σύνθεση ανάμεσα στον μαρξισμό και τον αναρχισμό.

Αφήνοντας για λίγο κατά μέρος τον παλαιότερο ορισμό του ελευθεριακού κομμουνισμού που χρησιμοποιείτο από τον Γάλλο αναρχικό Sébastien Faure στη δεκαετία του 1880, θα εξετάσουμε τη χρήση των δύο αυτών εκφράσεων αρχίζοντας από τους ορισμούς που τούς δόθηκαν στον 20ό αιώνα στην Ισπανία.

Ήδη από την ίδρυση της Confederación Nacional de Trabajo (CNT) το 1909, η οργάνωση αυτή - στην ανάπτυξη της οποίας οι αναρχικοί έπαιξαν θεμελιώδη ρόλο - ο όρος ελευθεριακός κομμουνισμός χρησιμοποιείτο για να περιγράψει επακριβώς το πρόγραμμα των αναρχικών κομμουνιστών, οι οποίοι στους κόλπους μιας μαζικής οργάνωσης έπρεπε να βρουν μια ισορροπία ανάμεσα στην επαναστατική τους στρατηγική και τον καθημερινό αγώνα και το σταδιακό τυπικό μιας μαζικής οργάνωσης, στοχεύοντας σε ένα πρόγραμμα και μια μέθοδο αγώνα που να μπορεί να είναι όσο το δυνατόν ελευθεριακή και να μπορεί, επίσης, να προωθήσει όσο το δυνατόν περισσότερο την αυτοδιεύθυνση.

Μετά το 1927, η CNT «πλευρίστηκε» από την Federación Anarquista Iberica (FAI), μια αναρχική κομμουνιστική οργάνωση η οποία αποτελείτο από μαχητές της εργατικής τάξης γύρω από μια κοινά αποδεκτή επαναστατική στρατηγική. Η σχέση ανάμεσα τη CNT και τη FAI χαρακτηρίστηκε στην πραγματικότητα από την παρουσία των πιο γνωστών μαχητών και πιο ενεργών μελών της FAI στη CNT. Ως αποτέλεσμα αυτής της παρουσίας, οι μαχητές αυτοί αποδείχθηκε ότι είχαν εξαιρετικά μεγάλη επιδραση στην οργάνωση και κατά την περίοδο 1936-1939 καθοδήγησαν τις ισπανικές μάζες προς τους στόχους και τις επιτυχίες εκείνες οι οποίες είχαν έναν χαρακτηριστικό αναρχικό κομμουνιστικό και αυτοδιευθυντικό χαρακτήρα. «Μ' αυτόν τον τρόπο – και ήταν πιθανόν η μόνη φορά σε όλη την ιστορία του αναρχισμού (1) – η μπακουινική ιδέα μιας μυστικής “ελίτ” (2) φλογερών μαχητών στην καθοδήγηση μιας μαζικής οργάνωσης έγινε πραγματικότητα». (3).

Έτσι, στο ξέσπασμα της Ισπανικής Επανάστασης, το 1936, το Συνέδριο της CNT στη Σαραγόσα καθόρισε την επαναστατική της στρατηγική για τη δημιουργία του «ελευθεριακού κομμουνισμού», το οποίο ήταν βασικά το μεσοπρόθεσμο πρόγραμμα προς τον αναρχικό κομμουνισμό, και συγκρότησε τον σκελετό μιας αναρχικής κομμουνιστικής επαναστατικής στρατηγικής η οποία επιτεύχθηκε εν μέρει κατά τη διάρκεια της επαναστατικής περιόδου με τη μορφή των κολλεκτιβοποιήσεων και τη διαχείριση της καθημερινής ζωής στις πόλεις εκείνες όπου οι αναρχικοί είχαν αξιοσημείωτη επιρροή. Έτσι, οι όροι αναρχικός κομμουνισμός και ελευθεριακός κομμουνισμός έγιναν συνώνυμοι στο εσωτερικό του διεθνούς αναρχικού κινήματος ως αποτέλεσμα της κλειστής σύνδεσής τους στην Ισπανία (με τον όρο ελευθεριακός κομμουνισμός να κυριαρχεί).

Στην μεταπολεμική Ιταλία, το τμήμα εκείνο του ιταλικού αναρχικού κινήματος το οποίο ήταν και η πλειοψηφία του, οι οργανωτικοί, αποτελούσε ένα μεγάλο αριθμό μαχητών οι οποίοι χαρακτηρίζονταν ως αναρχικοί κομμουνιστές. (4)

Έχουμε για παράδειγμα την περίπτωση της Federazione Comunista Libertaria dell'Alta Italia (FCLAI - Ελευθεριακή Κομμουνιστική Ομοσπονδία Πάνω Ιταλίας) (5) η οποία χρησιμοποιούσε τον όρο ελευθεριακός κομμουνισμός ως συνώνυμο του όρου αναρχικός κομμουνισμός, αν και παρέμεινε μέρος της Federazione Anarchica Italiana (FAI - Ιταλική Αναρχική Ομοσπονδία) (6) μιας οργάνωσης σύνθεσης, η οποία συνένωνε τις διάφορες τάσεις του αναρχισμού, από ατομικιστές μέχρι αναρχικούς κομμουνιστές.

Η άλλη όψη του όρου ελευθεριακός (που χρησιμοποιείτο χωρίς τον όρο κομμουνισμός και όχι ευκαιριακά) μπορεί να συναντηθεί στην εμπειρία της Federazione Libertaria Italiana (FLI – Ιταλική Ελευθεριακή Ομοσπονδία) η οποία δημιουργήθηκε μετά τη συγχώνευση με τη μαρξιστική λουξεμβουργιανή Σπαρτακιστική Ένωση (Unione Spartaco) και μιας ομάδας που αποσχίσθηκε από την FAI το 1946. Η οργάνωση αυτή συνιστούσε μια προσπάθεια ένωσης μαρξισμού και αναρχισμού (πριν γίνει σοσιαλδημοκρατική) και υπολογίζεται ότι μετά διαβρώθηκε από προβοκάτορες.

Αυτή η οργάνωση δεν ήταν η μόνη διάσπαση της FAI. Άλλες αποχωρήσεις και διασπάσεις συνέβησαν ως αποτέλεσμα της πολιτικής ανικανότητας της οργάνωσης αυτής να καθορίσει και να εκφράσει μια γραμμή ταξικής πάλης και κυριαρχείτο από καλά οργανωμένες (!) αντι-οργανωτικές τάσεις. Αν και η τάση αυτή αυτοχαρακτηρίζεται ως «ελευθεριακή», στην πραγματικότητα είναι ένα μίγμα φιλελευθερισμού και αναρχισμού και οδηγεί στη χειρότερη έκφραση ταξικής συνεργασίας. (7)

Παρά τον μεγάλο αριθμό υποστηρικτών, στη δεκαετία του 1950 το νεο-αναγεννημένο ιταλικό αναρχικό κίνημα οδηγήθηκε σε περαιτέρω διασπάσεις καθώς έγινε το παιχνίδι στα χέρια μιας τάσης η οποία επιδίωκε να επιβάλλει ένα είδος ιδεολογίας ταξικής συνεργασίας σε αυτό και ανέλαβε τη διεύθυνση του αναρχικού Τύπου το Εθνικό Συμβούλιο της FAI καθώς και τη διαχείριση των οικονομικών της. (8)

Το 1949, το σενάριο αυτό της πολιτικής ανικανότητας κοντραρίστηκε με την προσπάθεια μιας τάσης του αναρχικού κινήματος να οργανωθεί προς την κατεύθυνση της

δημιουργίας «ενός κατευθυνόμενου ομοσπονδιακού κινήματος». Η τάση αυτή εκδιώχθηκε από την FAI το 1950 και συγκρότησε τις Gruppi Anarchici di Azione Proletaria (GAAP - Αναρχικές Ομάδες Προλεταριακής Δράσης). Κατά τη διάρκεια των χρόνων που ακολούθησαν, οι ομάδες αυτές συμμετείχαν αρκετά ενεργά στους εργατικούς αγώνες, σε μια προσπάθεια αναζωογόνησης της αναρχικής κομμουνιστικής στρατηγικής, αλλά η δράση αυτή υπονομεύτηκε από την λανθασμένη αντίληψη αυτών των ομάδων της σχέσης ανάμεσα στην πρωτοπορία (με την έννοια των συνειδητών στοιχείων) και των μαζών (9) μέσω της πρόσμιξης στοιχείων του λενινισμού που τούς οδήγησαν στον μαρξισμό σε διάστημα ελάχιστων χρόνων. (10)

Η κατάρρευση των ελπίδων ότι ο ιταλικός αναρχισμός θα μπορούσε να επιστρέψει στον κομμουνισμό και τις θέσεις της ταξικής πάλης, έριξαν ολόκληρο το κίνημα σε μια περίοδο βαθιάς κρίσης και μετατροπής του σε ένα κίνημα που έλεγε απλώς τη γνώμη του.

Η νέα άνοδος των κοινωνικών αγώνων στην Ιταλία στη δεκαετία του 1960 θα οδηγήσει σε νέους μαχητές που συσπειρώνονται στην αναρχική οργάνωση, ως αποτέλεσμα, πάνω απ' όλα, της δουλειάς μεμονωμένων μαχητών οι οποίοι παρέμειναν ασυντόνιστοι μέσα στις μαζικές οργανώσεις όλα αυτά τα χρόνια καθώς και σε μια περίοδο υγιούς αντανάκλασης του κινήματος. Για παράδειγμα, το 1965 πραγματοποιήθηκε η από πολύ καιρό αναμενόμενη διάσπαση μεταξύ των δύο κύριων και μεγαλύτερων τάσεων στη FAI, τους οργανωτικούς και τους αντι-οργανωτικούς, οι οποίοι εκδιώχθηκαν και οργανώθηκαν από μόνοι τους στην Gruppi di Iniziativa Anarchica (GIA – Ομάδες Αναρχικής Πρωτοβουλίας).

Η ίδια διαδικασία ξεκαθαρίσματος ήταν ήδη υπό διαμόρφωση στη Γαλλία στις αρχές της δεκαετίας του 1960 και μέχρι το 1967 με την ίδρυση της - Organisation Révolutionnaire Anarchiste (ORA – Οργάνωση Αναρχικών Επαναστατών) η οποία βασίστηκε σε ξεκάθαρες αναρχικές κομμουνιστικές θέσεις. Μετά το 1974, η οργάνωση αυτή εισήλθε σε μια περίοδο κρίσης και μετονομάστηκε σε Organisation Communiste Libertaire (OCL – Ελευθεριακή Κομμουνιστική Οργάνωση) σε μια προσπάθεια να κάνει μια σύνθεση μαρξισμού και αναρχισμού (11) αλλά ταυτόχρονα φιλοδόξησε να γίνει το έμβρυο της μαζικής οργάνωσης.

Η διαδικασία της μεταβολής του αναρχικού κομμουνισμού συνέβη σε μικρότερο βαθμό και στην Ιταλία όπου, πράγματι, η διαδικασία αυτή στους κόλπους του αναρχικού κινήματος πήρε την αντίθετη κατεύθυνση. Από το 1969 και μετά, αρχίζοντας από τη FAI και αργότερα πηγαίνοντας σε πανεθνικά δίκτυα, αναπτύχθηκε ένας διάλογος πάνω στην αναρχική κομμουνιστική στρατηγική που θα μπορούσε να οδηγήσει στη γέννηση εθνικών ομοσπονδιών και πανεθνικών δικτύων βασισμένων σε αναρχικές κομμουνιστικές θέσεις. (12)

Τέτοια ήταν και η περίπτωση με την Organizzazione Rivoluzionaria Anarchica (ORA – Οργάνωση Αναρχικών Επαναστατών), η οποία στην αρχή περιορίστηκε στη γενετήριά της Απουλία αλλά αργότερα επεκτάθηκε και σε άλλα μέρη της Ιταλίας, καθώς επίσης και αρκετές άλλες ομοσπονδίες (στη Λιγουρία, Την Τοσκάνη και το Μιλάνο, για παράδειγμα) που χρησιμοποίησαν τον όρο ελευθεριακός κομμουνισμός ως συνώνυμο του αναρχικού κομμουνισμού.

Ο ελευθεριακός κομμουνισμός, με την έννοια της σύνθεσης μαρξισμού και αναρχισμού, είναι μια πολύ μικρή μειοψηφική τάση στο ιταλικό αναρχικό κίνημα και συχνά χρησιμοποιείται ως μέσο συμπάθειας προς συγκεκριμένες θέσεις της Αυτονομίας από το 1973 και μετά.

Σημειώσεις

(1) Στο έργο του ο George Woodcock μειώνει τη συγκεκριμένη δραστηριότητα των αναρχικών, αλλά εδώ δεν μπορούμε να κρύψουμε τη σημασία του ισπανικού αναρχικού οργανωτικού δυισμού (dualism) και τα συγκεκριμένα αποτελέσματά του. Ο Woodcock ξεχνά, ωστόσο, τις δραστηριότητες των Ρώσων αναρχικών στο διάστημα μεταξύ των επαναστάσεων του 1905 και του 1917 και αυτές των Ιταλών αναρχικών κατά τη διάρκεια της “Κόκκινης Βδομάδας”. Και στις δύο περιπτώσεις υπήρξε η πρακτική του οργανωτικού δυισμού, με την έννοια του ότι τα μέλη μιας ειδικής αναρχικής οργάνωσης (της «Nabat» για τους Ρώσους και της Unione dei Comunisti Anarchici d'Italia – που αργότερα μετονομάστηκε σε Unione Anarchica Italiana για τους Ιταλούς) συνενώθηκαν στην ταξική πάλη (οι Ρώσοι με τα σοβιέτ αγροτών, εργατών, στρατιωτών και ναυτών και οι Ιταλοί με τις Unione Sindacale Italiana και/ή την CGL).

(2) Ο Woodcock δίνει έμφαση στην ιδέα μιας οργάνωσης αναρχικών η οποία ήταν μυστική για τον Μπακούνιν μόνο στην περίπτωση ανάγκης για κάτι τέτοιο, με άλλα λόγια μόνο εάν θα ήταν νομικά αδύνατον μια οργάνωση να δράσει ανοιχτά. Στην πραγματικότητα, ενώ οι ισπανοί αναρχικοί οργανώθηκαν σε μισοπαράνομη βάση κατά τη διάρκεια της δικτατορίας του Πρίμο ντε Ριβέρα (1927-1931) κατέστησαν την FAI μια δημόσια ανοιχτή οργάνωση αμέσως μόλις κάτι τέτοιο έγινε δυνατό.

(3) G. Woodcock, *L'anarchia*, Feltrinelli, Milan 1966, p.335

(4) Ανάμεσα στα άλλα, πρέπει να θυμηθούμε και τον μεγάλο αριθμό Ιταλών αναρχικών που ήταν εξόριστοι από το φασιστικό καθεστώς και οι οποίοι πήραν ενεργό μέρος στην ένοπλη πάλη κατά την Ισπανική Επανάσταση. Αρκετοί σκοτώθηκαν, αλλά όλοι όσοι επέζησαν παρέμειναν πεπεισμένοι στο τι μπορεί να πετύχει ο αναρχικός κομμουνισμός.

(5) Αμέσως μετά την απελευθέρωση της Ιταλίας, η FCLAI δεν είχε παραπάνω από 28 τμήματα σε όλη τη χώρα, με περίπου 1.200 μέλη μόνο στο Μιλάνο. Η πρώτη της Γενική Συνέλευση έγινε στις 23-25 Ιούλη του 1945.

(6) Ήδη από τις 5 Σεπτέμβρη 1945, ομάδες συντρόφων από τις περιοχές Λιγουρίας, Λομβαρδίας, Εμίλια, Λάτσιο και Τοσκάνης, συνήλθαν και σχημάτισαν την Federazione Comunista Anarchica Italiana (FCAI – Ιταλική Αναρχική Κομμουνιστική Ομοσπονδία) με εφημερίδα την «Umanità Nova» («Νέα Ανθρωπότητα») το πρώτο τεύχος της οποίας κυκλοφόρησε στις 8 Σεπτέμβρη του ίδιου χρόνου.

(7) Μια από τις πλέον σημαντικές φυσιογνωμίες της τάσης αυτής ήταν ο Cesare Zaccaria, ένας «αρχικά φιλελεύθερος, μετά αναρχικός και ξανά φιλελεύθερος», ο οποίος διατηρούσε σχέσεις με παρόμοιες τάσεις από τη Βρετανία και τις ΗΠΑ. Η τάση αυτή άρχισε να οργανώνεται στην Ιταλία, αρχικά με ένα συνέδριο στη Νάπολι στις 10-11 Σεπτέμβρη 1945. Δεν είναι τυχαίο το ότι στη διάρκεια του Συνεδρίου αυτού έγινε λόγος για «ελεύθερη πρωτοβουλία» ως τη βάση μιας μελλοντικής οικονομικής ανάπτυξης, για κομμουνισμό του στυλ του Κροπότκιν, ενώ αρκετοί ισχυρίζονταν ότι έχουν «βελτιώσει» την ταξική ανάλυση της κοινωνίας με το ότι αυτή έχει χωριστεί σε «κάστες» και, το πιο σπουδαίο, παρουσιάζονταν ως φλογεροί αντικομμουνιστές

και μέσω της στάσης του στο Ιταλικό Κομμουνιστικό Κόμμα αλλά και με τη στάση τους ενάντια τον αναρχικό κομμουνισμό.

(8) Για την ιστορία της ιταλικής FAI μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο δες «Convegni e Congressi», εκδ. Ugo Fedeli, Genoa 1963.

(9) Το ρεύμα αυτό κατέληξε να αγωνίζεται για τη συγκρότηση ενός κόμματος επαναστατών στο οποίο θα συσπειρώνονταν όλες οι συνειδητές μειονότητες από όλες τις τάσεις, το επονομαζόμενο Τρίτο Μέτωπο, παρά να αγωνιστεί για την υιοθέτηση θέσεων ταξικής πάλης μέσα στις μαζικές οργανώσεις.

(10) Αρκετά μέλη της GAAP συμμετείχαν στην ίδρυση της Azione Comunista (Κομμουνιστική Δραση) το 1956 και της Lotta Comunista (Κομμουνιστικός Αγώνας) το 1961.

(11) Η παράδοση της σύνθεσης μαρξισμού και αναρχισμού στη Γαλλία έλκει την καταγωγή της από την κρίση στην λουξεμβουργιανή τάση και το αριστερό ρεύμα του διεθνιστικού μαρξισμού, τροτσκιστών και αναρχικών, οι οποίοι ήσαν δυσαρεστημένοι με την παραδοσιακή οργάνωση σύνθεσης στη Γαλλία την Fédération Anarchiste. Δες ως παράδειγμα την εμπειρία του "Socialisme ou Barbarie" ("Σοσιαλισμός ή βαρβαρότητα" της περιόδου 1949-1969).

(12) Τέτοια ήταν και η περίπτωση της Coordinamenti Nazionali Lavoratori Anarchici (CNLA – Εθνικές Συσπειρώσεις Αναρχικών Εργατών) που από το 1973 και μετά επιδίωξαν το δημιουργικό διάλογο για τη στρατηγική στους εργασιακούς χώρους με τις μαζικές οργανώσεις, από τη μια πλευρά, και την ανάγκη μιας αναρχικής κομμουνιστικής οργάνωσης που θα μπορούσε να αναπτυχθεί πέρα από την παρωχημένη φύση των τοπικών ομοσπονδιών, από την άλλη.

** Το κείμενο αυτό προέρχεται από τα αρχεία του τμήματος Fano της αναρχοκομμουνιστικής FdCA (τώρα Alternativa Libertaria). Δημοσιεύτηκε στα ιταλικά στο "L'informatore di parte", No. 4 - Οκτώβρης 1979, περιοδικό της Αναρχικής Κομμουνιστικής Ομάδας Φλωρεντίας. Ελληνική μετάφραση "Ούτε Θεός-Ούτε Αφέντης", Ιούνης 2009.*